

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război

Camil Petrescu

1930

CONTEXTUALIZARE ȘI ÎNCADRARE

Din aria bogată a tipurilor de roman asociate *modernismului*, Camil Petrescu preia mijloace inedite ale **analizei psihologice**, pe care le proiectează într-un **roman al experienței**, încadrat în ceea ce istoria literară a numit „*proza autenticității*”. **Romanul modern subiectiv** al lui Camil Petrescu își pierde tradiționala menire de reprezentare a realității, în favoarea ipostazierii scripturale a fragmentării lumii, a individului în locul tipului, a analizei în locul narațiunii, a adâncimilor psihicului în locul manifestărilor sociale, a confruntării omului cu sinele în locul așezării în coerența lumii, acest tip de roman ajungând în spațiul românesc pe fundalul **sincronismului** teoretizat de Eugen Lovinescu.

Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război, publicat în anul 1930, este un **roman modern, psihologic**, de tip **subiectiv**, prin: *calitatea de personaj-actor a naratorului, scriitura la persoana I, aspectul de confesiune și de monolog autoanalitic care dublează nararea faptelor, anularea criteriului cronologic prin memoria involuntară, tehnica jurnalului, amprentarea psihologică și filosofică a narațiunii, preocuparea accentuată pentru universul interior, ca reflexie personală a evenimentelor exterioare.*

Adept al **romanului proustian**, pe care și-l asumă ca model de creație, Camil Petrescu propune o *nouă viziune* asupra raportului dintre realitate și creație, bazată pe **sinceritate** în valorificarea experienței proprii și pe **autenticitatea** trăirilor transpuse în roman: „*Să nu descriu decât ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce înregistrează simțurile mele, ceea ce gândesc eu... [...] Eu nu pot vorbi onest decât la persoana întâi.*”

TEMA

- reflectată de **structura** romanului (2 părți)
- este repr. de *cele 2 experiențe fundamentale de cunoaștere* trăite de protagonist:

SCENE RELEVANTE PENTRU TEMĂ:

- discuția de la popotă
- moștenirea de la unchiul Tache

1. **DRAGOSTEA** - rememorarea iubirii matrimoniale eșuate dintre Ștefan Gheorghidiu și Ela (*în întregime ficțională*)
2. **RĂZBOIUL** - jurnalul de campanie al lui Gheorghidiu, urmărind experiența de pe front, în timpul Primului Război Mondial (*valorifică experiența reală a autorului, ceea ce conferă autenticitate textului*)

- prezintă **drama intelectualului fin**, preocupat de probleme de conștiință, care tinde spre dragoste absolută într-o lume a ideilor filosofice.

TITLUL

- anticipează structurarea romanului în 2 părți conforme celor 2 experiențe de viață fundamentale (**iubirea și frontul**)
- cele două secvențe sunt unite prin subst. „**noapte**” - **dezamăgirea, deziluzia, decăderea valorilor** în care personajul credea și care capătă o **altă ordine**.

CONFLICTUL

- **principal: INTERIOR (PSIHOLOGIC)** - *specific romanului modern, subiectiv*
  - se desfășoară în **conștiința** personajului-principal
  - Ștefan Gheorghidiu trăiește stări și sentimente **contradictorii** față de soția sa, Ela
  - principalul motiv al rupturii: implicarea Elei în lumea mondenă, detestată de erou
  - **cauzat de diferența dintre aspirațiile lui Gheorghidiu și realitățile lumii înconjurătoare**

*Lumea utopică, pe care și-o
construie intelectualul în plan
interior*

CONTRADICȚIE

*Datele realității exterioare (vulgare,
meschine, mercantile)*

*frământări de conștiință, suferința incertitudinii, supunerea la introspecție și analiză lucidă
- el susține că „Singura existență reală e aceea a conștiinței”*

- **secundar: EXTERIOR**
  - generat de relația protagonist - societate
  - Șt. Gheorghidiu - plasat în **categoria inadaptărilor social**

STRUCTURĂ ȘI COMPOZIȚIE

- cele 2 „**noști**” **simbolice** = 2 **trasee ale aventurii de cunoaștere a protagonistului** Ștefan Gheorghidiu și, totodată, cele 2 părți ale romanului (unificate de conștiința personajului-narator):

- **Cartea întâi** (care se încheie cu capitolul „*Ultima noapte de dragoste*”) - povestea de dragoste
- **Cartea a doua** (care începe cu capitolul „*Întâia noapte de război*”) - „jurnalul” participării la Primul Război Mondial

- cele 2 planuri ale cărții **NU se suprapun** cu cele 2 părți ale cărții (în ciuda titlului), **ci coexistă** în **conștiința personajului-narator**, iar la nivelul discursului epic se intercalează, ca o materializare a fluxului amintirii, respectiv a realităților frontului.

- fiecare din cele 2 planuri reprezintă, astfel, **fundalul celuilalt și devine prim-plan, în relieful textului, în funcție de trăirile lui Ștefan Gheorghidiu.**

Mărturisirea autorului justifică aceste două ipostaze ale eroului:

*„În fața morții și în
dragoste omul apare în
autenticitatea lui.”*

- Unitatea romanului este asigurată de prezența unei singure conștiințe care narează la persoana I și se autodefinește odată cu evoluția epică a ficțiunii.

INCIPITUL

- debutează cu un **artificiu compozițional**: acțiunea primului capitol „La Piatra Craiului, în munte” este **posterioară** întâmplărilor narate în *Cartea I*.
  - ⇒ sunt scoase în evidență cele **2 planuri temporale** ale discursului narativ:
    - **timpul narării** (prezentul frontului)
    - **timpul narat** (trecutul poveștii de iubire)
- este prezentat **cadru spațio-temporal** (caracterizat prin **realism și autenticitate**):

„În **primăvara anului 1916**, ca sublocotenent proaspăt, întâia dată concentrat, luasem parte, cu un regiment de infanterie din capitală, la fortificarea Văii Prahovei, între **Bușteni și Predeal**.”

SUBIECTUL

- construcția subiectului urmărește, în *contratimp*, **meandrele retrospecției și adevărurile clipei din prezent**, care *singularizează* un *timp al narării continuu, proustian, dublat* de unul **psihologic** (subiectiv, analitic și retrospectiv), precum și de un altul **obiectiv, factual**, orientat asupra situației societății românești în preajma războiului și, apoi, a frontului, care asigură aspectul de **cronică de război** al romanului.
- **discuția de la popotă** - cap I: „La piatra craiului în munte”
  - protagonistul își expune *concepția despre iubire* atunci când asistă la popota ofițerilor la o discuție despre dragoste și fidelitate
  - începe de la un **fapt divers aflat din presă**: un bărbat care și-a ucis soția infidelă a fost achitat la tribunal
  - „*cei care se iubesc au drept de viață și de moarte unul asupra celuilalt*”
  - declanșează **memoria afectivă** a protagonistului, trezindu-i amintiri legate de cei **2 ani și jumătate petrecuți cu Ela**
  - întocmai ca la *Proust*, un eveniment exterior declanșează rememorarea unor întâmplări/stări trăite în trecut
  - spre deosebire de *Proust*, care povestește evenimentele în mod spontan (potrivit fluxului discontinuu al memoriei involuntare), **la Camil Petrescu, evenimentele din trecut sunt ordonate cronologic și analizate cu luciditate**
- **începutul rememorării relației cu Ela** - cap II: „Diagonalele unui testament”
  - debutează **abrupt** - „*Eram căsătorit de doi ani și jumătate cu o colegă de la Universitate și bănuiam că mă înșală.*”
  - tânărul, pe atunci student la **Filosofie**, se căsătorește din dragoste cu Ela, studentă la **Litere**, orfană crescută de o mătușă.
  - motivele nașterii iubirii lui Ștefan:
    - A. **din duioșie, admirație** (*Ela este descrisă din perspectiva unicității, fiind întruchiparea idealului feminin al eroului, cu o frumusețe fizică și sufletească deosebită.*)
    - B. **din orgoliu**, mai ales (*Ela era cea mai frumoasă și cea mai populară studentă de la Universitate, iar faptul că era îndrăgostită de Ștefan trezea admirația și invidia colegilor săi.*)

- **moștenirea primită de Ștefan după moartea unchiului Tache**
  - tulbură echilibrul tânărului cuplu
  - tânărul **nu** se poate adapta, spre deosebire de Ela
  - Ela se implică în discuțiile despre **bani**, lucru care îi displace profund lui Gheorghidiu - „Aș fi vrut-o mereu feminină, deasupra acestor discuții vulgare”
  - Ela este atrasă de **viața mondenă**, la care are acces datorită noului statut social al familiei: „își găsisse în angrenajul de lux, posibilități noi”

- **excursia de la Odobesti**
  - cuplul evoluează spre o **inevitabilă criză matrimonială**
  - se declanșează **conflictul interior al personajului-narator**
  - **cauza**: preferința soției sale pentru un anume **domn G.**, „vag avocat” și dansator monden, Ștefan bănuind-o de **infidelitate** - „în cele trei zile am fost ca și bolnav”
  - **imaginea Elei se transformă**: „descopeream sub o madonă crezută autentică, un cap străin și vulgar”
  - aventura este provocată de **acuzarea sentimentelor de gelozie**, orice gest al Elei fiind **interpretat ca un semn al infidelității**
  - urmează o succesiune de separări și împăcări

- **întâlnirea întâmplătoare de la Câmpulung** - cap. „Asta-i rochia albastră”
  - cel mai **proustian** moment al romanului
  - **memoria devine involuntară**
  - „simțeam că femeia aceasta era a mea în exemplar unic”
  - reîmpăcarea se petrece peste o lună: „tot corpul i se făcuse precum grâul copt”

- **scrisoarea/rugămintea Elei**
  - Gheorghidiu era concentrat pe Valea Prahovei, unde aștepta intrarea României în război
  - primește o **scrisoare** de la Ela prin care **îl cheamă urgent la Câmpulung**, unde se mutase pentru a fi mai aproape de el
  - Ela dorește să-l convingă pe Ștefan să-i treacă o **sumă de bani** pe numele ei pentru a fi asigurată din p.d.v. financiar în cazul morții lui pe front
  - aflând acestea, Gheorghidiu este convins că ea plănuiește **divorțul** pt. a rămâne cu domnul G., pe care îl zărise întâmplător în Câmpulung
  - din cauza izbucnirii războiului, nu mai are ocazia să verifice dacă soția îl înșală sau nu
  - **sunt analizate cu luciditate toate gândurile pe care le trăiește protagonistului, declanșându-se o adevărată psihoză**: „am înțeles că totul era pierdut”; „mi-era teamă că voi înnebuni până în zori”
  - este frapat de **meschinătatea** ei, însă după întoarcerea din război este **vindecat**

- **războiul**
  - a doua experiență fundamentală, pune în umbră experiența iubirii
  - **imaginea eroică a războiului** (specifică lit. trad.) este **demitizată**
  - frontul camilpetrescian înseamnă *haos, mizerie, măsuri absurde, învălmășeală, dezordine, ordine contradictorii* (din cauza informațiilor eronate, artileria română își fixează tunurile asupra propriilor batalioane)
  - cap. „Ne-a acoperit pământul” - **imagine apocaliptică**
  - viața combatanților ține de *hazard*
  - **eroismul** este înlocuit cu **spaima de moarte**

- omul mai păstrează doar **instinctul de supraviețuire și automatismul**: „Nu mai e nimic omenesc în noi”
- individul se pierde, se simte anulat în haosul colectiv
- rănit și spitalizat, Gheorghidiu revine acasă la București
- **războiul îl eliberează de obsesia Elei, Gheorghidiu fiind capabil să se desprindă de trecut**: „mă simt halucinat că aș fi putut ucide pentru femeia asta”

- **declarația** cu care se încheie romanul sugerează un alt început: „i-am scris că-i las tot [...] adică tot trecutul”.

ROMAN MODERN CU FINAL DESCHIS - deoarece sfârșitul oferă posibilitatea interpretărilor, iar destinul de combatant al protagonistului nu este încheiat, aflându-se la București într-o permisie.

PERSONAJELE

ȘTEFAN GHEORGHIDIU	ELA
- personaj-narator, protagonistul romanului	- personaj feminin al romanului
- tipul intelectualului lucid: INADAPTATUL SUPERIOR	- este prezentată doar din perspectiva lui Gheorghidiu
- filosof, el are iluzia izolării de lumea exterioară	- cititorul nu se poate pronunța asupra fidelității ei sau dacă e mai degrabă superficială sau spirituală
- în realitate, evenimentele exterioare, filtrate prin conștiința sa, îi influențează destinul	- „Nu Ela se schimbă (poate doar superficial, dându-și arama pe față, cum se spune, după căsătorie), ci felul în care o vede Ștefan”
- gândurile și sentimentele celorlalte personaje nu pot fi cunoscute de cititor decât în măsura în care se reflectă în această conștiință.	(Nicolae Manolescu)

TEHNICI ALE ANALIZEI PSIHOLOGICE

- „monografie a îndoielii” (cr. lit. Constantin Ciopraga)
- sunt utilizate tehnici moderne ale analizei psihologice:
  - **INTROSPECȚIA**
  - **AUTOANALIZA LUCIDĂ** („Evident, mă întreb uneori dacă nu-mi fac singur această suferință”, „Nu, n-am fost nicio secundă gelos, deși am suferit din cauza iubirii”)
  - **MONOLOGUL INTERIOR, cu notarea stărilor fiziologice și a senzațiilor organice** („Mi-era pielea uscată, capul dur și gol să poți lovi cu ciocanul în el, parcă tot gâtul plin de câlți”, „Nu pot gândi nimic. Creierul parcă mi s-a zemuit, nervii, de atâta încordare, s-au rupt ca niște sfori putrede”)
  - **FLUXUL CONȘTIINȚEI**

PARTICULARITĂȚI STILISTICE

– ***stilul anticalofil*** („*împotriva scrisului frumos*”)

- susține **autenticitatea** limbajului
- scriitorul nu refuză corectitudinea limbii, ci efectul de **artificialitate** pe care îl produce exprimarea personajelor din romanele tradiționale
- în concepția lui C. Petrescu, pentru un scriitor este importantă experiența de viață pe care o poate transforma în literatură „*fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie*”

CONCLUZIE

Așadar, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* este un **roman psihologic modern**, reprezentativ pentru **estetica autenticității** și pentru o nouă **viziune, demitizată asupra războiului**. Prin Ștefan Gheorghidiu, personajul-narator, scriitorul impune în literatura română o **nouă tipologie: intelectualul inadaptat, ce aspiră spre absolut**.

Maria Dîns
WWW.MARIADIUS.COM